

Chiusi ligt in het zuidelijkste puntje van de provincie Siena, op de grens met Umbrië en niet ver van Latium. Het vormt het perfecte reisdoel voor diegenen die een duik willen nemen in de geschiedenis en tevens een onbedorven en gastvrije streek willen leren kennen, rijk aan smaken, anekdotes en tradities.

De oudste bewoningssporen stammen uit het einde van het 2e millennium v. Chr., toen op de heuvels van Chiusi de eerste dorpen van landbouwers en herders verrezen. Dankzij de zeer vruchtbare riviergrond en de ligging op een knooppunt van land- en waterwegen, werd *Clevsin* oftewel Chiusi één van de belangrijkste steden van Etrurië. Het toppunt van de macht werd bereikt aan het einde van de 6e eeuw v. Chr. toen de stad, onder leiding van koning Porsenna, Rome aanviel en korte tijd bezet hield. Een paar eeuwen later onderwierpen diezelfde Romeinen de Etrusken en zo verkregen de inwoners van Chiusi in 89 v. Chr. het Romeinse staatsburgerschap terwijl de stad volledig toetrad tot de politieke machtssfeer van Rome. Gedurende de Romeinse keizertijd bleef het nog immer welvarende *Clusium* ofwel Chiusi een doorvoerplaats van betekenis, die lag aan de belangrijke weg “Via Cassia” en aan de tot aan Rome bevaarbare rivier de *Clanis* ofwel Chiana. In de 3e eeuw n. Chr. werd het een belangrijk centrum voor de verspreiding van het Christendom, zoals de catacomben van St. Mustiola en Katharina en de St. Secondianus Kathedraal laten zien. De Longobarden, die eind 6e eeuw Italië binnenvielen, maakten nog een graafschap van Chiusi, maar de 9e eeuw luidde een lange periode van verval in. Het dieptepunt in Chiusi's geschiedenis viel samen met het moerassig worden van de Chiana en pas in de 19e eeuw, na de volledige drooglegging van het dal, kreeg het stadje weer enige betekenis.

Museo Nazionale Etrusco

Het Nationaal Etruskisch Museum werd gesticht in 1871 en is sinds 1901 in het huidige neo-classieke gebouw gehuisvest. De bijzonder waardevolle collectie is op de twee verdiepingen van het gebouw thematisch en chronologisch tentoongesteld. De huidige opstelling, die uit 2003 stamt, geeft een volledig beeld van de Etruskische beschaving en verenigt het wetenschappelijke aspect met moderne educatieve en communicatieve middelen. Dit maakt het tot één van de meest vooraanstaande musea voor de studie van en de kennis over de Etrusken. Er is prioriteit gegeven aan de restauratie van de tentoongestelde voorwerpen, die zowel afkomstig zijn uit 18e en 19e eeuwse collecties als uit systematische opgravingen. Kenmerkend voor de Etruskische beschaving en voor Chiusi's territorium zijn de uitzonderlijke, op tronen geplaatste kanopen (menschvormige asurnen), voorwerpen van bronsblad, bucchero-aardewerk, beelden en reliëfs van “pietra fetida” ofwel stinksteen, sarcofagen en urnen van albast of aardewerk. Daarnaast zijn ook luxe importgoederen te zien, waaronder veel Griekse zwart- en roodfigurige Attische vazen van topkwaliteit. Het pronkstuk onder de Romeinse beelden is een portret van Augustus, dat geldt als één van de mooiste afbeeldingen van deze keizer. De reconstructie van de vroegste geschiedenis van het stadje eindigt met een aantal kostbare voorwerpen uit vroeg-middeleeuwse Longobardische graven.

Tomba della Pellegrina

Het Pellegrina-graf (eind 4e – 2e eeuw v. Chr.), dat in 1928 tijdens wegwerkzaamheden werd ontdekt, is een goed voorbeeld van een Etruskisch familiegraf uit de Hellenistische tijd. Het is uitgehakt in de zandsteen en bestaat uit een lange gang met vier nissen die uitkomt op drie grafkamers van verschillende grootte. Oorspronkelijk bevatte het zeventien bijzettingen en binnenin zijn nog steeds een groot aantal van de originele asurnen en sarcofagen aanwezig. De openstaande en verwijderde sarcofaagdeksels in de grote centrale

grafkamer laten zien dat het graf (mogelijk reeds in de Oudheid) geplunderd is.

Tomba della Scimmia

Het Graf van de Aap (begin 5e eeuw v. Chr.) , dat in 1846 werd ontdekt door Alessandro François, is het bekendste graf van Chiusi. Het voorportaal en de drie grafkamers hebben mooie cassettenplafonds en in zandsteen uitgehouwen dodenbedden. In het voorportaal zijn lijkspeken afgebeeld (sportwedstrijden tijdens de begrafenis van een vooraanstaande dode) zoals wagenraces, acrobatische acts, bokkers, worstelaars, acteurs, dansers en fluitspelers. Een vrouw onder een parasol, waarschijnlijk de overledene, slaat alles gade. Links van de deuropening in de achterwand is het aapje afgebeeld waaraan het graf zijn naam dankt. In het plafond van de achterste grafkamer is een zeer goed geconserveerde helderrode rozet te zien omlijst door groene klimopblaadjes en sirenes met vleugels. Naast deze graftombe ligt de **Tomba del Leone**, het Graf van de Leeuw, met een vrijwel identieke plattegrond en datering waarin helaas vrijwel niets meer is te zien van de oorspronkelijke wandschilderingen.

Museo della Cattedrale

In het Kathedraal Museum, dat uit vier afdelingen bestaat, zijn waardevolle voorwerpen te zien uit de vroeg-christelijke, middeleeuwse en moderne tijd (tot de 19e eeuw). De tentoonstelling omvat grafschriften, kerkzilver en goud, liturgische gewaden, olieverf schilderijen en twee beeldschone 15e eeuwse reliekhouders van met ivoor ingelegd ebbenhout, die door het beroemde Embriachi atelier zijn gemaakt. Het museum geniet vooral bekendheid vanwege de serie schitterende koorboeken (2e helft 15e eeuw) afkomstig uit het Monte Oliveto Maggiore-klooster dichtbij Asciano. De Olivetaner monikken zelf hebben met een ganzenvaar de teksten gecopieerd en versierd met ragfijne filigrain-decoraties, terwijl de prachtige beginletters met miniaturen zijn geschilderd door beroemde kunstenaars als Sano di Pietro, Francesco di Giorgio Martini en Liberale da Verona.

Cattedrale di S. Secondiano

De St. Secondianus Kathedraal (midden 6e eeuw), die in opdracht van Bisschop Florentinus is gebouwd, is één van de oudste Toscaanse kerken. Zij is in de loop der eeuwen verschillende malen verbouwd, maar heeft desondanks de oorspronkelijke architectuur van de vroeg-christelijke basiliek behouden. Bijzonder interessant zijn de achttien Romeinse zuilen, die onderling allemaal verschillen, met kapitelen van de Ionische en Korintische orde. De nep-mozaïeken in het middenschip en in de apsis, die geïnspireerd zijn op oude mozaïeken in de Ravennatische kerken en in de Romeinse Santa Maria Maggiore kerk , zijn geschilderd door de Siense kunstenaar Arturo Viliardi aan het einde van de 19e eeuw. De kerk herbergt een groot doopvont met daarop een beeld van Johannes de Doper toegeschreven aan Andrea Sansovino, twee lange ingemetselde Longobardische inscripties (8e eeuw) aan weerszijden van de hoofdingang en, in de Kapel van het Allerheiligste Sacrament, een vroeg 16e eeuwse “Geboorte van Christus” van de Siense schilder Bernardo Fungai. Het mozaïek in het presbyterium is onder de huidige kerk gevonden en behoort toe aan een nog oudere basiliek. In de Kathedraal bevindt zich het lichaam van de christelijke martelares Mustiola, de beschermheilige van Chiusi en het bisdom (feest patroonheilige 3 Juli).

Catacombe di Santa Mustiola

De christelijke Catacombe van St. Mustiola -de beschermheilige van de stad en het bisdom

die hier volgens de overlevering rond het midden van de 3e eeuw n. Chr. begraven zou zijn- bestaat uit een serie onderaardse gangen van meer dan 200m lengte. De meeste doden zijn bijgezet in grote boogvormige nissen met elk twee of drie graven die met Romeinse dakpannen zijn afgesloten.

Via de hoofdingang komt men in een kleine basiliek die nog steeds de mystiek bewaart van de vroeg-christelijke rituelen. Men kan hier o.a. de grafstenen zien van bisschop Lucius Petronius Dexter, gestorven in het jaar 322, van exorcist Sentius Respectus en van de kleuter Aurelius Melitius.

Catacombe van St. Catharina

De Catacombe van St. Catharina is genoemd naar een kapelletje gewijd aan St. Catharina van Alexandrië dat bovenop de heuvel stond en ligt in een gebied waar veel oude graven zijn gevonden. De catacombe, waarin zowel christenen als heidenen zijn begraven, bestaat eigenlijk uit twee gescheiden grafcomplexen die tijdens een 19e eeuwse opgraving met elkaar zijn verbonden. In het voorportaal staat een mooie urn van travertijn waarop een man in toga en fasces (bundels roeden) zijn afgebeeld. Achter het altaar, dat wordt geflankeerd door twee zuilen met Korintische kapitelen, beginnen de onderaardse gangen.

Labirinto di Porsenna

Het Labyrint van Porsenna is een ondergronds gangenstelsel van circa 130m lengte dat deel uitmaakt van een complex Etruskisch aquaduct dat zich onder het hele stadje vertakt. Volgens de volksoverlevering vormden deze gangen het "onontwarbare doolhof" dat zich in het basement van het monumentale mausoleum van Porsenna bevond, beschreven door de Romeinse schrijver Plinius de Oude in een passage van zijn *Naturalis Historia*. Een mogelijk middeleeuwse legende verhaalt dat de sarcofaag van de belangrijke Etruskische koning werd bewaard in een gouden koets getrokken door 12 gouden paarden waarover werd gewaakt door een kip en 5000 kuikens.....ook allemaal van goud.

Via de gangen komt men in een monumentale "Etruskisch-Romeinse" cisterne (2e – 1e eeuw v. Chr.) met een cirkelvormige plattegrond en een kolom, twee bogen en een dubbel tongewelf van grote ongemetselde blokken travertijn.

De rondleiding eindigt in de klokkentoren die vanaf de top een schitterend uitzicht biedt.

Museo Civico

De tentoonstelling in het Gemeentemuseum begint met de afdeling "Het Labyrint", waarin alle aspecten van het complexe onderaardse systeem van Chiusi worden belicht: de geschiedenis, het archeologisch onderzoek, de geologie, de mythe van Porsenna. Het bezoek gaat verder in de afdeling "Epigrafie", die volledig in de ondergrondse gangen is ingericht. De onderaardse tunnels van meer dan 140m lengte huisvesten de enige tentoonstelling in Italië die geheel is gewijd aan de Etruskische grafepigrafie: circa 30 asurnen en 200 graftegels met inscripties, die een unieke erfenis vormen. Chiusi is namelijk de stad waarin het grootste aantal inscripties is gevonden uit de periode tussen de 3e en 1e eeuw v. Chr.; er zijn hier zelfs meer inscripties gevonden dan in Rome en in Athene. Het bezoek eindigt met de bezichtiging van een onderaards "meertje", waar het volgens de speleoloog die het ontdekte "lijkt alsof de tijd, gescandeerd door vallende druppels, is gestopt, terwijl daarboven het hectische leven van alledag verder gaat."

Il lago di Chiusi e il Sentiero della Bonifica

Het meer van Chiusi ligt op circa 4 km afstand van de oude stadskern, in het zuidelijkste

puntje van het Siense Valdichiana ofwel Chiana-dal. De meren van Chiusi en Montepulciano, die nog steeds middels een kanaal met elkaar verbonden zijn, vormen samen hetgeen overgebleven is van een moeras dat ooit het hele dal bedekte. Het meer van Chiusi, rijk aan legenden en tradities, heeft altijd een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van het stadje en vormde vaak de aanleiding voor gevechten met het nabije Umbrie: de twee torens “Beccati Questo” en “Beccati Quello”, die op het smalste punt van het dal verrijzen, laten de vroegere rivaliteit tussen Umbrië en Toscane zien en geven nog steeds de grens aan tussen deze twee “regioni”. Het meer is een belangrijk natuurreervaat niet alleen vanwege de rijkdom aan vissen en de grote variëteit aan planten, maar vooral vanwege de aanwezigheid van veel vogels, zowel overwinteraars als trekvogels, waaronder ook zeldzame en beschermde soorten: een waar paradijs voor natuurliefhebbers en birdwatchers!

Het meer is tegenwoordig één van de interessantste punten langs het Sentiero della Bonifica ofwel Droogleggings-pad, dat van Chiusi naar Arezzo loopt. Deze wandel- en fietsroute van circa 62 km zonder hoogteverschillen volgt de loop van de rivier de Chiana en maakt het mogelijk om een schitterend gebied te doorkruisen, waar geschiedenis, natuur en tradities tot één volmaakt geheel samensmelten.